

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 40 (13040)

1986 чылдың февраль 16, воскресенье

1925 чылда
үндөйлөттүнген

Өртөз 3 көпсөк.

СЭКП-ниң XXVII съездизинге тураскааткан коммунистиг субботникке

БҮГҮ СОВЕТ ТЫВА КИРИШКЕН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының каш-ла хонгаш бистиң улуг Төрзүн чурттувустуң найысылалы Москвага ажыттынар XXVII съездизинге совет кижиликер күш-ажыл байырларын тураскаатып, дүүн коммунистиг субботник хүнүнде организастиг, бедик бүүрүкчүлүг ажылдаан. Күш-ажылчы коллективтерге онадалар баш бурунгаар төдөгилаттыг, материалдар, чиг эт, олар чүүл белеткиттинген турган. Ол курлавырларның эвээш эвес незинин съезд мурнунуң социалистиг чарынын калбартып, чаа-чаа чедишкенин чедип ап тура камнап алган. «Кызыл суббота» киржинчилери күш-ажылдың эң бедик бүүрүкчүлүгүн чедип алып, чүгө тергини эки шынарлыг продукцияны кылып үндүрер деп лозунг биле ажылдаан.

Бистиң бедик бүүрүкчүлүг, эки шынарлыг ажил-ижинис Совет Тываның улам ыңайгы экономикастиг болгаш социал хөгжүмдээзиниң дугайында Коммуни-

стиг партияның, Совет чазактың ада сагыш салымышкыныга хары болур дээрзи республиканың ажилчы чоннары билер. Эрттен чылдың болгаш он бирги беш чылдың түннелдерин барымдаалап, СЭКП ТН-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТН-ның шилчир Кызыл туугу биле бистиң республикавысты шаңнааны съезд мурнунуң чарымынга ажилчы чонну күш-ажылчы чаа-чаа чедишкенин, коммунистиг субботник хүнүнде улам эрест-шудургу ажилдарынче сорул кириген. Ыччангаш Бай-Тайганың Нар-Хелден Тере-Хелдүң Каргы, Балыктыг чедир, Тожунуң Вүдгенден Эрзинниң Качын чедир—бүгү Совет Тываның ажил-ишчилери төрзөн партиязының эл-чөгил съездизинге тураскааткан коммунистиг субботникке чангыс эп-сеткилдиг, бүүрүкчүлүг хөөн-биле эң илдепкейлиг киришкенер.

Кызыл хоорай

Коммунистиг субботникке найысылалдың ажилчы чону бедик көдүрүкчүлүгү, бир деминг ажылдап үнген. Бүүрүкчүлүг, бүгү күш-ажылчы коллективтерге субботниктер кыска митингилер-биле эгелзэн. Ындыг кыска митингилерге удуртукчулар субботниктериниң ажур-дузанын, оон ты-мыглан төвүзүн, ажилдап алган акша-түңү кайнаар ажилдап турарының дугайында чуталап турган. Ол ака-түн совет кижилериниң амдыралын улам экижидеринче чедир эргилеп кээп турарынга чон чүлдүгүзүп турар. «СЭКП-ниң XXVII съездизинге—шалычы 27 декада» деп кыйгыргыңга ада-биле ажилчы чонун ажилдаан ээлзени түннелдерде февраль 15-те субботникти эрттер деп эгелзешки төрттүнген.

Дүүн субботникке чүгө ажилчиннар эвес, өрендиктер, сургуулар, студенттер база кирип, хей ажилды кылганын. Субботниктин бедик организастиг демнеге эртерин баштайгы белетке ажилдары көргүзүп турган. Хоорайның тууду организастигларын хей санын тудурукчулары — В. Борбак-оолду, Е. Бишкеевни, Ч. Донгакты мурнакты бригадалары субботник хүнүнде хоорайның мурну районунда ажилгалга кирер чурттага байырларын тудуруп ажилдааннар.

«Тува туугу» трестин хей ажилчиннары «Тууду кезектеги» комбинаттың улуг павильондарын бедик тудар негизге улуг хемчээлдег ажилды кылып хүнзүн. Олажыга хоорайның албан черлеринден хей кижилер кээп дузалашкан. Иштиң херектер министрствозунда ол хүн алаа 150 кижи киришкен. Чер ажилдары кылар туду. № 48 туду эргелдеринден ажилчиннар күш-ажылды байырларынче бир деминг үнү, долу ажил хүнүнүн итинде бүүрүкчүлүг ажилдап хүнзүннер.

Ол хүн хоорайның субботник штабынга алгы-ангы бүүрүкчүлүгү, туду, транспорт организастигларын, күш-ажылчы коллективтерден кээп турган мездер бугаар аларга, найысылалдың ажил-ишчилери чылдаа чыч, салгалан салгалан дамил келген совет улустун субботник хүнүнде эң бүүрүкчүлүг ажилдаар, продукцияны эки шынарлыг кылдыр бүүрер

чаагай чанчылынга шыныч болуп, эвээш эвес ажилды бүүрүгөн. Хей-хей чолалчылар, ужудукчулар база ол ышкаш доктаашкын чок ажилдаар бүүрүкчүлүг субботник мурнунда-ла немелде продукцияны бүүрүп, рейстерин кылып, өскелерге боттарының үлгерин көргүзүп турганын. Чүгө № 1 АТБ-ден бешин 104 чолалчы субботникке кириштир немелде рейстерин кылып турган, улус ажил-агынын 3500 тонна хемчээлдег чүктөрин сөөрткен.

Ол хүн Кызылдың өөредилге черлериниң сургуулары болган студентилери орук хари аштап, доштапкан черлер шалтылап, байыткан кырындап хер байыр ажилдаан. Хоорай чаагай-ажылгалга 3000 ажил аныктар үдүн киригенер.

Баштайгы санаашкынар бугаар аларга, хоорайның ажил-ишчилери 190 муң рубльдин баранынч продукцияны бүүрүгөн, 83 муң ажил рубльге туду-монтаж ажилдарын кылган. Инитизинде субботникке хоорайның бүгү ажил-ишчилеринден 42 муң ажил кижик кирип, бүүрүкчүлүг ажилдаан. Инитизинде хоорай чурттагычлары субботник хүнүнде ажилдап акшазын-дан 61 муң ажил рубльди он ийги беш чылдың фондузунче шилчилерлер. Дыка хей ажилчиннар камнап алган чиг эди, материалдары, электроэнергия-биле ажилдааннар.

Субботникте кижилериниң бүүрүгөн продукцияны, сөөртүнгөн янзы-бүрү чүк, кылдыгын туду ажилдары, он ийги беш чылдың фондузунче шилчилер акша-херге чурттуң экономиктиг болгаш камгалал күчүзүн быжылдарына, улус ажил-агынын улам ыңай хөгжүдеринге немелде болур деп чүвени кызылчылар эки билерлер. Ыччангаш субботник хүнүнде олар ак сеткилдиг, телевизор чок ажыгы бир деминг үнү, бедик бүүрүкчүлүг ажилдааннар.

Ак-Довурак

Республиканың эң улуг бүүрүкчүлүгү — В. И. Ленин аты «Тува даг-дугу» комбинаттың коллективин СЭКП-ниң XXVII съездизинге тураскааткан Бүгү-эвилелин коммунистиг субботникке баш удур эки белеткенер, дүүн бедик бүүрүкчүлүг ажилдап, хестер, ээлзедер айы-биле планин даалгаларын ажур күссөдүп, ийитизинде 320 тонна

сөөртүг даг-дугун бүүрүгөн. Рудникке өрүмнээр станоктар, экскаваторлар, соксаал чок ажилдаан, күчүдүг «БелАЗ» тар руданы болгаш даг-масса-ны ийди-бээр сөөрткен, а үрмектеп-сорттаар комплекске болгаш даг-дугу арылгалар пектерге ажил-ишчилер сору-тук ажилдап, янзы-бүрү механизмнерин эки ажилдаан.

Ак-Довурак автобүүрүкчүлүгүн чолалчылары «Кызыл субботада» улус ажил-агынын 4500 тонна чүктөрин сөөрткен болгаш 7 муң хире пассажирлерин аргыштырган. Хлеб заводунга 10 тонна хлебти быжырган. «Шагнар-аг-аг» трестин хоорайда үлестир-бүүрүкчүлүг комбинатында чып этээр 10 кубометр демир-бетону, 5 кубометр диле материалдары белеткен.

А туду-журал 60 аал чурттаар байыны, 10 кижи ажилдаар магазинниң дээрлери-тири-котаж фабриказынын туду-монтаж ажилдарын кылып бүүрүгөн. Оларга хоорайның албан черлериниң коллективтери, школалчылар дузалашкан хүнзүн. Хоорайның № 2 школаның үстүкү класстарының өрендикчилери база бүүрүгө — Ак-Довурак АТБ-иниң септелге бригадаларының ажилына кирип, шефтери-биле кады ажилдаан.

«Кызыл субботада» хоорайга ийитизинде 5500 ажил кижик ажилдаан. Оон итинде 240 хире кижик камнап алган материалдары, кывар-чаар чүлдү-биле ажилдап хүнзүн.

Ак-Довуракчылар субботник хүнүнде ажилдап алган акшазын 16 муң 400 рубльди беш чыл фондузунче шилчилер.

Хову-Аксы

«СЭКП-ниң XXVII съездизинге» күш-ажылчы бөлүзүс. «Эң бедик бүүрүкчүлүг ажилдааннар» деп кыйгы-рыт-биле «Тува кобальт» комбинаттың болгаш Хову-Аксы суурун бүүрүкчүлүгүн, кол-бай, организастиг чарык-кышкыны коммунистиг субботникке бедик көдүрүкчүлүгү кирешкен. Партияның XXVII съездизинге аалар бүүрүгөн субботник хүнүнде шүптү 2400 кижи ажилдаан болгаш беш чыл фондузунче 4800 рубльди шилчилерин шилтирзэн.

«Тува кобальт» комбинаттың ажилчиннары, инженер-техниктери ажилдакчылары, айна-лаакчылары ажилче организастиг үнүп, шүптү субот-

никке киришкен. Ажилдап алганы 2670 рубльди олар беш чыл фондузунче кийер.

Хову-Аксының автотранспорт бүүрүкчүлүгүндө 122 кижи субботникке киришкен, оон итинде 100 ажил кижик боттарының ажилын тургаштарыга ажилдап хүнзүн. Транспортчулар беш чыл фондузунче 500 рубльди шилчилер дүн.

Кызылдың дээрлери-тири-котаж фабриказынын Хову-Аксыда негизден коммунистиг субботникке 35 кижи, оон итинде 26 кижи боттарының ажилдаар черлеринге ажилдап. Коллектив кижигинери шүптү бедик бүүрүкчүлүг ажилдап, боттарының төлөтүгү үлү-хууун кийген.

Чоон-Хемчик

Субботник хүнүнде Чоон-Хемчик районуң деңсизеринге 11670 кижи ажилдап хүнзүн. Бо коллективтер ажилда чүгө советтар ажилчиннарындан бешин 2300 ажил кижик киришкен. Кава-даа ажилдап чонун хей-ады бедик, ажилы бүүрүкчүлүг болгаш деминг болган.

Субботникке үнериниң мурнунда бүүрүкчүлүг, ажил-агыларга, школаларга болгаш өске-даа коллективтерге байыр хуралдар болулаан. Ол хүн үлестир ажилдакчылары 300 тонна хем-дашты каскан, 80 тонна чутайны өрттөткен, үлестир комбинатының лезену бир өг ижым кылган. Үлестир ажилдакчылары сес муң рубльди ажилын бүүрүгөн.

Суурлар чаагайдылгалыга болгаш септелге хей кижик киришкен. Олар куудучуларын, организастиг болгаш чурттагы байынар деңсизерин арылган болгаш хермнер септеп, куудуктар доштары аштааннар. А советтар ажилчиннары ол хүн көржик кооруп, мал хем сөөртүп база илдепкейлиг ажилдааннар.

Чангыс хүнүң деминг ажилын түннелде 10933 рубльди беш чыл фондузунче шилчилер.

Улуг-Хем

Күш-ажылды байырларынга Улуг-Хем району 1356 кижи киришкен. Олар 15300 рубльди продукцияны бүүрүгөн. Боттарының камнап алган чиг эди, материалдары-биле 110 кижи бүүрүкчүлүг ажилдаан.

Шагаан-Арының үлестир комбинаты бүүрүкчүлүгү хергээр ыңи ма-

териалдарын дилген, 200 сап-дай, 20 сонга рамаларын кылган, 38 кубометр ыкты сөөрткен. Саржаг заводу чүс тонна сүттү хүлээп ап, 300 килограмм сметаны, 60 килограмм саржагы, 100 килограмм творотту бүүрүгөн.

Туду-журалын күш-ажыл база бүүрүкчүлүг болган. Септелге-туду участогу ыңи аал чурттаар байыга ажилдаан.

9900 килограмм сүттү сут-баран фермаларының ажил-ишчилери бүүрүгөн. Советтарга саван пресстери, шап-нарга ажилдарын чорудары, машина-техника септелген, сипен шөлдерин булутталдары база өске-даа ажилдар шалычы темп-биле уламчылган.

Автотранспорт бүүрүкчүлүгү 2,5 муң тонна чүкүтү, 4 муң пассажирлерин камнап алган кывар-чаар материалдары-биле сөөрткен. Садик, эмнеге болгаш амдырал хандырылга организастиглары субботник хүнүнде шалычы буга-биле ажилдаан.

Каа-Хем

Коммунистиг субботникке 5,5 муң каа-хемчилер бир деминг үнүш, бедик бүүрүкчүлүг ажилдааннар. Олардан 2500 кижи дүүн боттарының ажилдаар черлеринге ажилдап, эки шынарлыг хей продукцияны бүүрүгөн. Районуң туду организастигларының ажил-ишчилери ийитизинде 9 муң рубльди ажилдарын кылган. 87 кижи камнап алган материалдары болгаш кывар-чаар чүлдери-биле ажилдаан.

Субботникке уткуштур көдө ажил-агынын ишчилери улуг хемчээлдег ажилдарын кылган. Советтардан 3110 кижи күш-ажылды байырларынга киришкен. Олар 11 центер сүттү сагган, малды 29 центер немелде дензени алган. 75 тонна саванын сараттаан болгаш өске-даа ажилдарын кылып бүүрүгөн.

Район төвүнү күш-ажылчы коллективтеринде Каа-Хем ыңи ажил-агынын ажил-ишчилери 6049 рубльдиң продукцияны бүүрүгөн, он ийги беш чылдың фондузунче 828 рубльди шилчилер. Районуң бүүрүкчүлүг комбинатынын, Сары-Септин орук септелге-туду эргелериниң ажилчиннары база-ла бедик көдүрүкчүлүгү шалычы ажилдааннар.

(Улачкымы 2-ти армид).

КОММУНИСТИГ СУББОТНИК ХҮНҮНДЕ НАЙЫСЫЛАЛДЫҢ БУДУРУЛГЕЛЕРИНДЕ

МӨҢГҮН-ТАЙГАЖЫЛАРГА ТУКТАРНЫ ТЫВЫСКАНЫ

Мөңгүн-Тайга районуң ажил-ишчилери он бирги беш чылда эки ажилдаан. Мал ажилдакчылары күрүңе пландан ажур 269 тонна этти, 121 тонна сүттү болгаш 33 тонна дүктү саткан. Оң-бөкө кады малдың бүгү хевирлерини баш санын өстүрериниң планын база күөсеткен. Бүүрүкчүлүгү өзүлзени бүүрүкчүлүгү, туду черлериниң, организастигларын, чолга ачы-дуза чедирериниң болгаш сазы хандырылгалыг коллективтер чедип алган. Эрткен чылдың түннелдери болгаш ийитизинде беш чылдың түннелдери-биле району СЭКП ТН-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТН-ның шил-

чилер Кызыл туугу-биле шаңнаан. Партияның XXVII съездизиниң бүүрүкчүлүгү районуң индиг бедик шаңнаам алганы магазы.

Он бирги беш чылда ССР Эвилелиниң 60 чылы аттыг советтүзү ажил-ишчилери база тергини эки ажилдаан. Олар мал ажилынч продукцияны бүүрүкчүлүгү күрүңе сазарының планчы малдың баш санын өстүрериниң планын элзеп ажур күөсеткен. Сохазы РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчилер Кызыл туугу-биле шаңнаткан.

Ажычар чонну продукцияны бүүрүкчүлүгү улагтырарынче,

иятинин корум-чурумун тургузарынче, көдө чурттакчыларын амдыралының культуразын экижидеринче сагыш салышпаан, Каргы кыда Советтин депутаттары беш чыл планынын чылдарында илдепкейлиг ажилдаан. Көдө Совет РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчилер Кызыл туугу-биле шаңнаткан.

Бүрүңгү хүн Мугур-Аксының Култура байында болган байырыг хуралга районга, совхозка болгаш көдө Советке бедик шаңгаларын тыыскаан. Хуралга мал ажил-ишчилери, бүүрүкчүлүг черлерин болгаш организастигларын мурнакчылары, партия, совет

ажылдакчылары, совхозтарын болгаш организастигларын удуртукчулары олуршкан.

Хуралды СЭКП-ниң Мөңгүн-Тайга районунун бирги секретары О. Н.-С. Шагыр-оол ажыткан.

Хуралга Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы В. Е. Серяков чүе чуталаан. Районуң ажилчы чонунга социалистиг чарыкка күш-ажылды чедишкенин болгаш Кызыл туугу-биле шаңнатканы дээр ол байыр чедирген.

Ол бедик шаңгалар районун ажилчы чоннарыга хей чүлдөргө хүлээлериң турар. Чаа беш чылда көдө ажил-ишчилериниң бүүрүкчүлүгү эртем-техниктиг депшилген

агый бүүрүкчүлүгүн курла-вырларын улам-на долузу-биле ажилдарынче уламдырар ужураут. А олар ам-даа эвээш эвес. Чүгүн-даа мурнунда мал-дугу бүгү төвүрү баш санын чаш төл бээрин, чаш малды бүрүн камгалал аларын чедип алыр ужураут. Малдың про-дуктулуун бедилериниң сорул-галын кызымак чедип алыр ужураут. Кол кичээлге мал ажилын улам ыңай хөгжү-лүдүрүшкө, оон префектулу-улааттарының үнденин бо-лур мал хеминиң, баазанын быжылдарының айтырын турар ужураут. Чаа беш чыл—эртем-техниктиг депшилген

дүргелдериниң, бүүрүкчүлүгү сазыраггайлыгының беш чылы болур деп, ол демал-гун, Партия, совет организа-стиглары, ажил-агый удуртукчу-лары, специалистер боттары-ның ажилын хүнүнч негелде-леринге дүүштүр илдепкейлиг эде тургузар, ажилын чонна-ры беш чылдың планын күүседириңче чедишкенин мобилизаастар ужураут. Ра-йонуң улам ыңайгы социал хөгжүлээзиниң, ажилчы чон-нарын амдырал байдалда-рын экижидериниң, оларынч амдырал болгаш культу-ра хандырылганы ботталдырары-ның айтырлары шуудуру

шылтырларын база эргежок чутула.

В. Е. Серяков районуң, ССР Эвилелиниң 60 чылы аттыг совхозка, Каргы кыда Советтинге шилчилер Кызыл туугу-ны тыыскаан.

Хуралга ССР Эвилелиниң 60 чылы аттыг советтүзү хөд-жузу Кан-оол Боргарган, сеп-телге-туду участогуң пар-тия организастигын секре-тары Майя Успун, республика-ның Агродедурунуң техника септелгенинч талазы-биле ра-йон бүүрүкчүлүгү эргелек-чизи Алексей Донгак, Каргы көдө Советтиниң хуускомунда

секретары Адам-кыс Иргит, СЭКП районуң бирги сек-ретары О. Н.-С. Шагыр-оол олар чүе чуталаан.

Мөңгүн-Тайга районуң ажилчы чоннарын чедиш-кенин бедик-биле үндени дээр өөрүп четтиришкенин олар изерттишпаан, чедиш-кенин улам быжылдарын, районун экономиказынч улам быжыгарын, социал хөг-жүлээзин хандырыш, СЭКП-ниң XXVII съездизиниң тола-дыр дээр бүгү дүктү болгаш бедик бүүрүкчүлүгү эрге-жөдө Советтиниң хуускомунда

ретам.

Илдепкейлиг

ӨТӨД

МЕРГЕЖИЛИН ТЫПКАН

«Кара-Хөл» совхозун Тур-диг хойжу бригадын чыгачы Мерген Оюн кыштак оор, хойжулаа-ла чаа-ла бир чыл ажи-по-руу хиресинде, ажилыга бо-ло харыскалган, кышма-биле совхозтун ууртулаа-ныч, кадары эш-өрүгүдү бү-зүрлү чаалап алган улус дө-күшпүтүн элери Ирина Хо-мушкы биле Мерген Оюн дугайында ажил-агийн чыл зоотекниги Д. Ч. Хертектин чыгачылыг башкалган кыш-такта келген дораан эскерим. Ол дугайында улуг хойжу-ажи-по-руу хиресинде, ажилыга бо-ло харыскалган, кышма-биле совхозтун ууртулаа-ныч, кадары эш-өрүгүдү бү-зүрлү чаалап алган улус дө-күшпүтүн элери Ирина Хо-мушкы биле Мерген Оюн дугайында ажил-агийн чыл зоотекниги Д. Ч. Хертектин чыгачылыг башкалган кыш-такта келген дораан эскерим.

Кадарчының хойжа сичи-кап берип, ажилда турары-нын эптиги, шалыкын көр-гөш, ада-нея база малчылар чораан ирга бе деп айтыр бердим.

— Чок, бодум ишээр Тан-дай район чурттуг кижил бол-гай мен. Ынчангаш ол черлерин оолдарының хой кезин дег, би-чинмен-не машина-техника-би-ле сүржүп, трактористтер, чо-лаачылар келген кижил мен — дээш, хойларынче айткан улумчылдым. — Чүгүл эрткин чылын хой кадарып жезин болбас ийик мен бе. Чуртта-гага чү-дээ турар, эрткин чы-лын арыз-даа ирак эвес кыска үе дүргүзүндө совхозтун ма-лчыны, мээң кат-нем биле каттың ийилген аар аарыдагы чок аларганнар. Кадарып тур-ган хойларын көрүскө, че-же-дээ мал болза, кээргенчи аажок, артында-ла өскүсүрөй берген шыкка болганнар. Ира-биле чыгачылар, оларны хү-лөп алдым. Кайгамчык чүе, бодум мергежил бо дээрин мычгага чидер биайы чораан кижил-дир мен. Шилиттимиз мергежил-дир ийин, мычала-даа бодум мээңи.

Оон ол чыгачында бодунун мергежилге бодунун чоруга-ла динилген тура. Ынчангаш

кайгы кадат, чылдаа Чалай-Адыр дугайында чыгачылар тур-да, аяаа мыла-ла адаарга-дым. Бодум мергежил, ийик ажи-лап тыпкан ажи-по-руу чы-ле адаарга-дым боор.

Бо хүнерге чидер малчы-нын хойларын чыгачы кези төрөн, хураганнар очка-мен-ди. Анык малчыларга улуг дуузын хоочун малчылар До-чанаа Чыгараловна Хертектин, Адыр-кыс Эрзэловна Хертектин көргүзүп турарлар. Олар чүгүл кышкы хой оолдашкы-нын үеңизге эвес, чыгачы ба-за кады көжүп, мал ажилы-ныч чыгачылар аныктарга айтып берип чоруур.

«Хайы» совхоз биле Кыска-аары киле метр деп бо-дору сичер? Ол оруктун ба-ра-д-кээрде кемчээл 220 ки-ло-метр болуун совхозтун хо-очун, муракчы чолаачыларын бирөө Владимир Сте-панович Семёнов чык билер. Ол оруктун ол барык хүчүн

— Адыр-аа улуг кадары-ныч кижил-дир мен ийин. Болар чок болза, бис ийилген чүе ш-да-ла бис — деп, Мерген шы-ла септинден чыгачыдым.

Ажилыга бердиген, биче септидиг анык малчылар Ирина Хо-мушкы биле Мерген Оюн алында барып бодум бодум мергежилдиг хойжулар бооп, эвээш эвес күш-ажылы чидишкенин болурунга бүзү-редип артым.

Н. БАЗЫР.
Бай-Тайга район.
ЧУРУКТАРДА: сакмачы Д. Ч. Хертектин анык малчы өг-бүлө Мерген Оюн биле Ири-на Хо-мушкы.

«Хайы» совхоз биле Кыска-аары киле метр деп бо-дору сичер? Ол оруктун ба-ра-д-кээрде кемчээл 220 ки-ло-метр болуун совхозтун хо-очун, муракчы чолаачыларын бирөө Владимир Сте-панович Семёнов чык билер. Ол оруктун ол барык хүчүн

кайгы кадат, чылдаа Чалай-Адыр дугайында чыгачылар тур-да, аяаа мыла-ла адаарга-дым. Бодум мергежил, ийик ажи-лап тыпкан ажи-по-руу чы-ле адаарга-дым боор.

КАДАРЧЫЛАА-ЛА ЧЭЭРЫН ЧЫЛ БОЛГАН

Ажыл ажи-по-руу совхозтун хоочуннары Борбаанай биле Лама Монгуштарын бажы-нычга кире бердим. Ында бу-гү-лө чүе эмге-сескелиг, Ха-наа хоолка каан хүн-дүлөл бижикирин аскаң. Ба-жыныч ишти арыг-сылы.

Өг-бүлениң ээлеринин кайы-зы-даа муракчылар. Хур-д-да шаңалдарын оларга бо-ла тыгаскан турар. Огу-д-да херэжесин ээзи Борбаанай Монгуштун ажилга кышма-чаңгыс чер чурттуулары ма-га-даар. Лама Монгуштун күш-ажылы оруу база солун. Оо-арага-хымыс ажи-по-руу, чо-раанын ким-дээ көрбөз. Алыс боду толуг-тооманын, эш-өөрүрөк, ажил-иши кижиле.

Ол «Тилеке» совхозтун ийек фермазында 20 чыл ажилда, муракчыларын саныга уда-дараа кирип, совхозтун хүн-дүлөл дептеринге кирип би-житкен. Ленинчи юбилей ме-далы болгаш «Коммунист күш-ажылы» шалыкчызы» хе-рек демдээ, чемпионо ленталар, хой санын хүндүлөп бижи-кер оон төлөп ижин хереси-леп турар.

Шагда бүгү-лө ажилды хол-биле кылды, инектер үргүлү кадатка чоруур болтай. Кыш-тын соогуна, чыгачы ижинде

берге-ле турган. Бо дээр-ге ма-галыг үе-дир. Аар ажилдар колдуула-ла механизатор-тыгач. Фермада үш кодан-да 600 баш сар ийек бар. Олар-ны октябрьда-ла тургузу эзи-ралче кириген. Эки шынар-ыг ийи-бүрү мал чөмө чөткөр. Септеге, чыгачыларынча э-л-де үрүмек ажилдарын чы-ла-ды-на боттары кылдыр. Ам фермада байдал таарымчалыг. Столовая, кышыл-булуң, чүе-р-дүш дээр чүе чок дээр. Ле-к-ция, беседаны тускай эртемни-лер эрттирип турар. Социали-стик чарышты он хонгаш-ла түнөп, чедер-чептерин иле-редип. Совхозка мал ажилды хөгжүдериңе ферманың ажи-лыны бүзүрүп шалыкчызы. Бу-биле, сагыла-чурунун, бо-дик харыскалгы ажилдары негетинер.

Лама Монгуш чээрби чыл дүргүзүндө Чедеринг деген хо-чу шынаазын совхозтун саар инектерин кадарып ке-ген. Малын каяа, каяа, кан-чаар кадарып анда шөжөй болган. Кадарчыны инек-тер пат-ла чаңгып калган. Айтканынча портуптарга, олар-ым бажы көдүрүп, ому эде-риптер.

З. ТЕЖИТ.

ДУС-ДАГ БААРЫНДА

Дус-Дагын чогуу элээр-малчылар. Оларын бирөөзү Кыска Доуң-оолдун кыш-таа дагың муруну-чөөн эдээ-дэ турар. «Торгалыг» совхоз-тун Кара-Тал хойжу брига-дын бо муракчы малчыны колданында төрүр 350 хой бар. Оларын хой кези оолданып, чаш төлү онча.

Кунгаа Доуң-оол өвүң херэжесин ээзи Сара Тумат-оол-биле ам он чыл ажи-по-руу кадарып турар. Бо үеңи дүргүзүндө бо кыштаан солун көрбөз. Малын ада-ле сес-уругу өстүрүп, кижилдиг турар. Улуг-уруундан бичиң Руслана ада-негизге дузала-жып, сакмачылар ажилда-ла элээн каш чыл чөдө берген. Совхозтун шымак сакмачы-ларын бирөөзү. Ол эрткин чылын 255 хураганым менди доруктурган.

Эрткин беш чылда малчы

өг-бүлө төрүр чүс хойла-на ортума-биле 85 хураганым ап, бир хойла-на 2 килограмм дүктү кыгып алган.

Кыштагын турар чеңи эки, чүм өстүгү оларлар чыгачы. Чыгач боттары 10 тонна си-генин кезип, белеткен алгай болгаш хойларын немелде чедерилгесин чорууду. ар-пы-канын тургузу амырап турар. Чогуу бо кыштын байла-лы чүтүр, хар чута, олар-беч-чи болган.

Сут сөөртү машина болгаш автоматизир үргүлү кезип, мал-чынылар кылдырып турар. Малчы өг-бүлө он ийги беш чылда беш чедиринин ажилдары, алган социалист хуш-агыларын ажи-по-руу ботта-ды-лар сорууга-ды. К. Доуң-оол ба-за-ла Дус-Дага кыштан турар малчы А. Түлүштү со-циалист чарышче кыйгытса.

Бистиң көрр.

МАЛЧЫНЫН ХОМУДАЛЫ

Өвүр районун «Торгалыг» совхоза 23 чыл дүргүзүндө тракторист ажилда келдим. Сөөлү үеде, калым баксы-раш, эки тура-биле малчы-нап, совхозтун 450 баш хура-ганнарын кадарып тур мен. Моң мурунуна чыгачы тракторист ажилдааны дээр чээрби хуу немелде төлөвүн, чыл төнчүзүндө стаж акашын ап турдум. Ынчангаш бо 1986 чылдың төнчүзүндө хойжу-ме-ханизатор дээр немелде төлө-вир ап болур мен бе?

Оон аныда бо чыгач сов-хозтан тускай хеп кылдыр кышкы чолдак тон алырмыга, оон эртэн тыртып аппарат.

111 рубль өртөктүг тоюну сов-хозтун ажи-агый эргелекчи Эрес-оол Домбалоо 178 рубль өртөктүг кылдыр бухгалтерия-же өтөтөп кириген. Ону ажи-агыйның директоруна да-ла, бухгалтериянында да-ла, ажилдарыга, тоомчага аа-баан. А Эрес-оол Домбалоога чыгачыларга, ай-шаанда чар-гылашпай, ам тоюну келди алгаш мычал турарына чү-д-дээ үмөс, бодун шорун дээр-лиг харым берген. Ам ол 67 рубльди менээ кым эгидип бериле?

Д. ХОВАЛЫГ,
совхозтун Кадар-Бажы хой-жу бригаданың малчыны.

Дуон база муракчыларын олурунда. П. Дуон сүт сөөртү машинасын чыгачы, совхозтун он ажи-по-руу кодан-ны, малчыларга бо чымыш-тыг үеде, эргип-кезип, сугуу

үзүлгөңиңиң чок чедирин турар.

Совхозтун бо муракчы чо-лаачыларын эрткин беш чылда чедиринин доошуп, шаңал-макталга төлөп болганнар.

С. ДАНГАЛ.
Бий-Хем район.

ДЕЛЕГЕЙ МЕДЭЭЛЕРИ

ТОКНО. (СЭТА). Делегей-ниң кийги дайымын төнчү-зүндө америк бомбалашкыг таварышкан Нагасакын бол-гаш Хиросиманың тергилек-чилеринг СЭКП ТК-ны Чип-гис секретары М. С. Горба-чевтун харым чагааным да-м-чыдып бээриниң Бузаллар ол ийи япон хоорайларга бол-ган.

Нагасакын тергилекчи Хитоси Мотосима Бузалга чү-е чугаалап тура мында дээр: М. С. Горбачевтун чагаан-ның утка-болдым атомжук бом-балашкынын уруктарын боттар-га көрүп эргилер бистиң хоорайымын коюну эң-не мыктыг күзүл-чү-д-дериңе таарым, дүжүп турар-дыр. Совет инициатива-ларын, кижээ, 2000 чылга че-дир адролут чепсикти уузула-рып чедип алыр сорууга-ды Совет Эвилелинин харым ча-гаала млерейлестиге боттүг бодуштуг практиктиг бажы-надыг белеп чоруунун чугула ужу-дузанын демдегелери күзөңчиг-дир.

Адролут чепсикти хоруу-ру-нуң угаанымын Совет

БЕДИК ҮНӨЛӨЛ

Эвилелинч тодаргай бажы-на-рым, адролут чыгачылар-ын чыгыс талааг чүрүм-биле оон соксактын бедик-биле үнөлөп турар бис деп, Х. Мо-тосима уламчылаан. Адролут чыгачыларга мораторийн адролут чепсикти хоруу-сер-ниң аразында СССР бир-ле дугаарында чараан шак ол фактыга сепкидиги ханым-дан байыр чедирин турар бис.

Харым чагааным хүлөп ап тура, Хиросиманы тергилек-чи Такиси Араки мында дээр: атомжук бомбалашкы-га таварышкан, ажи-агыйны чыгачыларга турскаала: «Тамчыктыг удулар, адагала калатпас» дээр. Сестерин М. С. Горбачевтун харым-чы-ла кириген бистиң сакым бо-домысты ханы бир хоруу-чу дугайы, адролут чепсик-ти делегейни чарып алырче совет улустун иңг чүткү-лү дугайын чугаалап турар-дыр. Ол чүткүл сакым-сак-кы ханы хайныктырып келир-ди. Ол угаанымын Совет Эвилелинч илдепкейлиг бажы-нын кылган. Бистер, Хи-росиманы чурттакчылар, адролут чыгачыларга мо-

раторийн СССР чогуу-на ха-рым, август бодун бистер со-райымы атомжук бомба-биле бомбалаан күндө эгелеп күш-түг болдуруп чорутканын эки билер бис. Ол чугула бажы-мын, ийчангаш Хиросиманы чур-такчылары ону бедик-биле үнө-лөз.

Харым чагааным дээр На-гасакын болгаш Хиросиманы боттү чурттакчыларын ажи-агыйны совет удуруткуча ханы өөрүп чедиринин атомжук бомбалашкына ка-ражаллааннар организаци-ларын япон конфедерация-нын адрогам Симага Ямгачи биле оо конфедерацияны ба-за бир даргым Сакаэ Ито млерейлест. М. С. Горбачев-тун харым чагааным ба-за-ла чад совет-тайбын инициатива-ларын кылган, адролут дайы-м халамында кижил төлөгөтени адрогам алыр дээр адролут чепсикти уузулаарын үгүлө-мүшкүмүңа практиктиг бажы-нын сес кырынга эвес, харын херек кырынга кылдыр Совет Эвилелинч чү-д-дүңүг дугайы херечиле турар деп, С. Ямагучи дем-дегелен.

НИКАРАГУАДА БАЙДАЛ

«МАНАГУА. (СЭТА). Респуб-лика Атлантика эринге сепаратист шимчээшкын организастарыңче улаңган Топ разведка эргелекчи кем-буруулуп планын Никарагуа-нын күрүсүн ажи-по-руу чок чо-рууну организастарыңче келеткен. Никарагуаның Сел-ла департаментинде чурт-тап турар миксто деп ийди-лерге улуг насалыг террор-чорударын болгаш америк хе-леленикчилерин Никарагуа-га дорт калдап кирерин империалист күчүзү баш ууру көргөн турган.

Рейганниң административ-ны Никарагуаның Атлантика эринде байдалы болур чо-гууру-биле тургузарыга бүгү-лө аргалар-биле шалтып турар деп, Манагуа болган паралага конференцияны республиканын ишти херек-тер министрствозунуң Муру-нуу Селлаа делегата Леб-лэ Эспиноса делегата, Ни-карагуаның үндөс чуртта-чыларының эрге-ажыктарыга өскерилген болгаш оларга ко-жуу каан америк «чөдүл-чү-лө-лө» айткышкыны динан-гыр күчүсдиг турар чамдык ийил баштыкчыларын америк шийон ведомство бодунун хал-дакчы боддаларына кириш-

тирип ап шыдапкан деп, ол дамыткан. Эскерилчириниң командирларында турар боо-чепсикти боттуктар дайын чо-руудуларын соксакыр дугайы, да дутурулган үрүш, Селла департаментин чуртта-кы чонуга улуг өлүктү хе-леленикчилер катан эгелей бергенер.

Контрреволюцияны мур-нууга Топ разведка эргеле-кчи салган кол сорууга-ды бол-за, Никарагуаның Атлантика эринде Присасола болгаш Рио-Гранде хемерин аразы-ла дөвөскөзүгү, контролуу тургузу алыр болгаш анаа чала «чакыты» тургускан, оон Каттишан Шаттардан шериг «дузаны» алыр чөд-дө алыр болур. Вашингтон-ну административны мылг арга-биле Селлаа америк дорт шериг интервенцияны кылы-рынга плацдарм кылып ал-гаш, оон дузаны-биле санди-но жуу дучу революцияны уу-зу-кар деп ийиле турар.

САН-ФРАНСИСКО. (СЭТА). Америк административны Никарагуанын ишти херек-терин колгаарлап турары-биле холбоштыг иштелген чорулар дугайында аныктыг күзөп көр-бөз шиптирин эде көөрүп не-геп, Сан-Францискога феде-ралдыг апелляция судуга

АКШ-тың конгрессиниң төлө-лөкчилер палатанын кижик-чү Н. Р. Делмас чагаа чоруткан.

Конгрессиниң даалгачы-биле юристерин национал гильдияның даргасы Марк ван дер Хуттун берген доку-менттеринде АКШ-тын, тир разведка эргелекчи ажа бер-ип, хандырып болгаш баштап турары «контрасты» дээрбети боттуктарин чоокта чад кыл-ган ханын өлүктү кем-ле-рек үгүлөкчилер-биле холбош-тыг АКШ-тын администрация-нын Никарагуада хелелени-кчилер иштеп көөрүн эрге-жок чугулазын оналдап дем-дегелен турар.

Федералдыг округ суду 1983 чылда Деламсты суду алы-ны үгүлөкчилер болгаш документиерин буруула-дынышкын деп күзөп көргөн болгаш анаа үгүлөкчилер АКШ-ны юстиция министрствозу чогуу иштелген чорутуу деп айткышкыны берген. Изи-бу-ру коозун чыгачылар ажи-лап алгаш, ол министрство ук айткышкыны күтөтөт. 1984 чылдың январда суду боду-ну шиптирин баштаган, ий-чала-даа ону Вашингтонун ийде-не албаашкыны-биле федералдыг апелляция суду күзөп көрбөз.

КОНФЕРЕНЦИЯ ДООЗУЛГАН

МАНАГУА. Никарагуанын найысмылыга «Тайың бол-гаш Топ Американын херек-терин колгаарлавын дээр» деп доош-биле эрткин Латин Аме-риказын болгаш Караб бассей-ниң политиктиг партиялары-ны төлөкчилериниң кон-ференцияны киргичилер Топ Америка кызыгыга бай-далдыг чыгачыны, боо-чеп-сикти эдере бодурун турар, делегейниң чөтүг эес экөө-мү-мүктү туруму, хөгжүп оро-ру туртарын, даштын өрөжия-ны улаштыр турары дээр, кары-салганы Вашингтонга оналган-нар. АКШ-тың аргаси поли-тиказына улуг. Топ Америка-га тайбыны катан тургузары дээр илдепкейлиг демселе-че боттарының чурттарынын улус

массаларын мөөкээринче дин-ти демократтыг күштерин олар кыйгырған.

Вашингтон бодунун даш-тын политиктиг улаанымын стратегия доктрина-биле дүштүр тургузуп турар деп, Национал хосталган Сандино фронтунуң на-ционал уауртулаазын кү-сөк комиссары координаторун олакчымы Б.Арс-е конференцияга делегата. Реаксыг, милитарист, тер-гилекчи боддаларын уаурту-лаа болурун. Ажыл эска-дылар дайымыга белетке-ли чоуду. Гренадада кем-буруулуп калдап киришкын боттадырып чоруткан. Сал-вадорда мөдөжкышкыне улам улуг-биле кирип. Топ Америка бодунун шериг

киришкыни калбартып, ажи-агый никарагуа революцияны чок кылдыр сорууга-биле «контра-сты» дээрбети боттуктарин өө-рөткен болгаш чепселеген.

Топ Америкада кривасты шериг күжү-биле шиптирлээр деп Вашингтонун мынаны турар планнарын Б. Арсе шип-тирледи биле буруу шактан. АКШ-тың административны никарагуа-америк чугула-жымышкынын катан эгелө-рилден ошталып, сомсочу дээрбети боттуктарин террор-чоруду ажи-агыйны ажи-агыйны-биле конгресстен 100 ил. долларын чыгуу бээр чедип алыр деп турар.

А. ТРИШИН.
СЭТА-ның корреспонденти-зи.

Часкы ажилдарга белеткел

АЖЫЛГА ШЫНАР — КОЛ КӨРГҮЗҮГ

Кыштын адак айы чоруу-тур. «Хемич» совхозтун ме-ханизаторлары он ийги беш чылдын баштайгы хоу ажи-лаарын эки чорударыне сакым салып ажилдап турарлар. Ажи-агыйның механизатор-ларын аразында партияны XXVII съездинин ажитты-нар хүнүгө уткуштур часкы тарылгага киржир бүгү тех-никаны септеп алыр дээр сопи-листтер чарыш эрткин чылдын дөрткү кварталында эгелеп калбарган.

Техника септептеңизде ажи-лап турар үш зано хөзүг болбазырадыр көдөз ажи-агый машиналарын септе-гелле колдуулаа дооскан.

Часкы хоу-шөчө үнеринге бо-лен кылдыр 27 сепканы, 7 культиватору, 9 комплект ка-току, картофель олутур 4 машинаны болгаш мал чөмө белеткелден, дүжүт ажаала-зынга киржир өске-даа тех-никаны септеш. бөлөңиниң шү-гүмүндө чыскаал тургускан.

Совхозтун механизаторлары амгы үеде септеп турары 2 сеп-каны, 2 культиватору, өс-ке-даа агар септегеле турар тракторларын удавас ажиле үндүрениге белеп кылдыр доозарын хүлөңгөтөт.

Часкы тарылгага 22 тра-кторну кириер көрдүгөн. Сов-хозтун бодунун трактор сеп-тээр мастерскаяныг ДТ-75

маркалыг 2, МТЗ-50 маркалыг 6 тракторун капитал сеп-тегелден дооскан. Трактор сеп-тээринге механизаторлар Ми-хал Монгуш, Олег Саая, Амыр Кара-Сал, Оолук До-с-так, Коңчул Саая олар ажи-лыга бедик мергежилден, ак сепкидиг кышмакчалын көр-гүзүп ажилдап турарлар.

РСФСР-ның ажалдыг ме-ханизатор, совхозта көдөз ажи-агый машиналарын ме-ханисин Саргымай Будупович Кара-Сал, хоочун механизатор Оолук Хомушкы, Реп Долгак болгаш Василий Хомушкы олар тараа чаштырар болгаш хөзүг болбазырадыр көдөз ажи-агый машиналарын бе-

дик шынарды септеш.

Кыш-Мажаалыктын сель-хозтехника каттыжышкы-ныг дугайыг тос трактор-ун капитал септегелден доос-кан. Ол тракторларын ажи-агыйның септегелден багыт шынарды болгашын хындаа көргүсөн. Чечек-оол Монгуш-тун МТЗ-50 маркалыг тракто-ру капитал септегелден үн-гөш, чүгүл он ажи-по-руу ажи-лап чораа, мотору соксаң, Ол тракторун сельхозтехника-ны МТМ-ге катан тургускан. ха-даска септеп берген. Септеге-ден үгүн тракторларын өс-ке-даа кезектери үрелю та-варылар ам-даа бар.

Септегеле механизатор, ме-

ханизаторлар артык кезектор чогуулап чамдык бергелээш-кыңерге таварып турар. Чаа үндүрген СЗС-21 маркалыг сельхозтехника апаралар, стойка-лары тыгылбай турар. Сель-хозтехникада ону чыгырга, республикада бөзүн чок деп хайрылап турар. МТЗ-50 тракто-рга масостар, генераторлар база чедиреш.

Часкы тарылгага ажилдар механизатор кадрлар амгы үе-де четчелеттинип турар. Дөр-төң ажи-по-руу тракторист мер-ге-жил бедилеринин өөредиле-зинде хазра туттуңган. Олар-нын дыка хейи бөргө болгаш ийги халастың механизатору болур дээр шыгалааны уда-вас дуужарыга белеткен турарлар.

Ш. КУУЛАР.
Барыш-Хемик район.

СЕМИНАР БОЛГАН

Партия организациларынч секретарларын олакчыла-рыкка болгаш лекция про-паганданын организациларынч семинар партия Кыш-райком организастап эртти-ген. Лекция пропагандачы сайырпайгажыларын кол улаанымын база лекция пропагандачы даштын талаа-биле районун «Билиг» ийилел организациларынч болгаш лекция пропаганда-чы организациларынч со-рулаларын база ийелде-

гия ажилын талаа-биле партия эге организациларынч секретарларын ажи-агый чорудулазын кол ула-нымын ажи-агый дугайында ийелкелерин «Билиг» ийил-ленин республика организа-циянын харыскалгы се-кретары К.-С. Д. Бузук-оол, партия Кыш райкомунун про-паганда болгаш агитация ет-келениң эргелекчи Э. М. Ку-жугет, ол-ла килдизин эрге-лекчиң олакчыны С. Б. Мээди олар кылганнар.

Бистиң көрр.

БАШКЫЛАР-БИЛЕ УЖУРАЖЫШКЫН

Республиканың башкылар биле бедилер институту-га башкылар мергежил бедилерин курстчыга келген ажи-агый эртемнерин башкылар, институттун ме-тодистер Т.Д.Л.Т.Ш.И-нин ажи-агый эргелекчи филолог а эртемнерин кандалады И. Ш. Хертектыва аас чогаалының ий-илкениң Д. К.-Ч. Ондар база Тыяның ном үндүр-чирин директору, чогаал-чы В. Б. Монгуш-биле

ужурашканнар. Эртемден И. Ш. Хертектин институту болгаш ажи-агый секторун ты-ва ажи-агый чорудуп турар ажилдарын башкы-ларга таныштырып, чуга-лап берген.

Д. К.-Ч. Ондар тыаа фольклорну улуг намыг кижилерден дыңдап, бижи-риниң дугайы чугаалап, бо ажи-агый ажи-агый өрөң-кы-ны киришкыниң сү-

мелээн Аас чогаалы-биле ажи-агый өрөңкычирин угаан-бодалып сайырады, эртемге сонуургалын бе-дир.

В. Б. Монгуш чоокку чы-ларда парламенттиң номчир база методика талаа-биле литература дугайы чуга-лап берген. Москвага болуп эрткин чогаалчылар съези-нин дугайы башкыларга сонуургаткан.

М. ОНДАР.

Татар совет шүлүкчү, Совет
Эвилелиниң Маадыры Муса
Джалильдин төрүттүнгөн
хүнүндөн бээр 80 чыл болган

Муса Джалиль (Муса Мустафович Джалилов) 1906 чылда Оренбург областың Мустафинно суурга тараачын өг-бүлөдө төрүттүнгөн. Муса алды харлында көзү школага өөренип кирген. Соңунда барып шериг-партия школазынга, Татариниң улус аймагыт институтуна өөренип чорашан. 1925 чылда Казаньга татар аялчытын факультет дооскан. Дээди эртемни Москваның Күрүңе университетинге чедип алган.

1919 чылда баштайгы шүлүктөрүн парадий эгелзэн. Дайын муруннда чылдарда ол шүлүктөрүн үш улут чымын дымзын парадий. 1935 чылда

Тываның көжүмүш-шии театрына аныяк артисттерге турсааткан «Экин аныяк актер» — деп кезеж болуп эрткен. Айна театрың бүгү ажалдактарын иди-кейлиг киришкенер.

Хоочун артистер М. Музук, К. Музук, Х. Койгар, Е. Кендеш, Н. Өзөй, О. М. Рамзанова, С. С. Байр чаа салгалды артистерге чагыт-сүмелерин, йөрүлүш сестерин тутулап, боттарын аныяк көргүзүлгөн оларга ойнап бергенер. Ол шыкка аныяк артистер олардан чыда калбаан, баштак, хөгүт оюн көргүзүп чыгыларга бараалгаткан. Чаа салгалды артистерниң тыва-гыр, чогаалдык, уран талымын ол көргүзүп балдыктап турган.

Ол кезеж тускай сценарий ёугаар хай саныг көргүзүлгөн театрың чогаалдык бөлүмүн коочун-даа, чалым-даа салгалдарың артистери ойнап күүсеткен. Чижээ, театрың коочун артистери К. Музук, Х. Койгар, Е. Кендеш оларны «Хайраан ботан» ойнаан үзүндү, «Долунаң хуулазын» деп шийден ырыны коочун артист С. С. Байрныч моплап күүсеткени болгаш өскө-даа күүсөдөлөр солук, көрүштү болган.

Кезежн театрда ажалдап турар «Чогаалдык» деп клубтун кезигүнери организастап эрттирген. Ындыг аныяк кезежлери ам-даа улалчылаары планда көрдүнгөн.

А. ШОЮН.

Чаз беш чылче шалып ишчигерин кызылчыл-биле, найсылалдык бугу-лгелери-биле таныжылган үрүлчү-вишан. Алыт-лаа, чаала-даа, атобушту-даа хан турар мен. Ажыл-кыжне бердиген, ак сеткилди коорай-жылар сеткилени өөртүр.

Базала-да бөдөлөдү чүе. Хоорайның 4-ку микроайонун мизадап, оон турт хан дег бажынынын соунуулар чор мен. Бир албан чериниң чолаачыны Б. Кууларга ужура-жы бердим. Ол хар эжер чүе-рек тууду алган чор. Ажыл шак арай эгелзедик. Ол төлөчүлүк көрүш, сатымжыга эддеп болал кирген. «Рул артына аксы чыгыт» орган, машина башкаар шыныгыта-жы хаарык-дыр аз дээр болалдан ону көзүгээр-даа, чөмөлдөр-даа сатыгыт мен.

Хар аштар черде кырып алдык бе? — деп, хей-даа тайылбыр чок айттырдым. Ийе, сесту кижи солдур болгай, машина дугайында өжөгээр

чытавадым, кижиниң «балыг» черинге дээр эвес.

Чок. Чолаачы хевээр мен. Час дүжүп орап болгай, бажымын дээринден дамдылаар, бо ким чыгып болганымдан айаа дамдалап эгелзедик. Хар аштар дээр шөлз айттыр алдым.

Кайы, хей кайт бажында кияртынын орыптык бе?

Чок-чок. Мергерд, кайы орып кайы мен. Ол-ла беш дугайында хевээр мен. Дөрт чыл бурунгаар ажылала кырып павиль бажымыз аам. Дөрт чыл дым-дылап келдик.

Шиниң чугаалаан. Ол эше бүзүрөзү мен. Чүе катан дымдарынын орында чангыс катан көрөд деп үлгөс домакт-ты сактып кээп, эдерттип. Калыны кудумчуулаа. № 9 бажыныны 16 дугайынд көзү-тирээ мен. Кирип келдиз. Дамды даям дымалып келдик. Улуур өрлөниле-даа, коридорууда-даа дээрден дамды балдып тур. Өй-өйде тек дээр, дозун каан сава дү-вүне дүжөгө даажы аажок. Дээриниң тудуугулар чедир дугаа-данымдан ында шаараш чер бар чүе-дир.

Куулар тымгыр-сатыгыр кижил болду. Дээрден бат-тан суг шалага дагааша, улаан кижил-даа удултас, дым-танган кижил-даа дымшандыр-бас боорга, улаан шорго кылгаш, бир саваже аксым каан. Өй-өйдө ла ону төп турар. Кайы хире үе эртерге, ол сава дозун кээрэн ол пат билдир. Чыл-чылы-биле төп кээрге ычанамай калчар.

Чогуур черге дымнадыр

турган-дыр, түрөңчиг эвес бе? — деп айттырдым. Куулар чүе-ле холун чыгып калды. Айчык тыппадым. Оон менээ мында калды.

Чеже-даа барган мен. Түшкөт көс. Амидырага хай-даа «ажыгыт» чүе-дир. Оон «ажыгыт» соунуугам. Бо ким эгелзеп турда, Б. Куулар даштын агаар темп-ратуразы дымдар херексел сак-тып аар деп турган кижил-дир. Ону соксап, акшазын камыш алган. Чүе дээр: даштын чыгып болза, ол дамды көзү-дүр — кезек-кезек алаар, а соон кээрге, хар донаш — уу-рук-суурук болу бээр. «Агаар мөзү» ол. Ол шаараш кер-нин «ажыгыт» бажымыз кел-дер талочканын база «ажыл-нып» ал турар болду, кидис индикти кылаштар. Хептин улаууга баштай эпчюк турган. Бир катар төрөл кижиниң анал температурал бажымызга аалал чораша, кизикте шылашпайн, тос-тостун соо-гула фоточка ажиткаш, соок, шык кияртырга чан-чыкнаан ээлериң дама докур-ган дийр.

Ол чедир дугаагыт кижил болду. Дээрден бат-тан уластогу база «ажыл-нып» чыгып болуп турар. Чүе дээр, ол бажыныны беш ду-гаар казында кияртырлар барык шупту дамыдылар, ол дамдыдан түвексиниң курт-такчылар хары халас, бот-та

ДАМДЫ БИЛЕ СААЗЫН

рының ажал шыгында шөлзө дилеп алган, аам дымшанар хуниеринде аштан кааптар чүе-дир. Уласток оларга кө-пөк-даа төлөсө. Оон уламы-дан чүе минап, үш-дөрт чыл дугуузда чеже-даа кижил кээр, уластоктун уду-руктары шойт-даа дийзэн, ол үттерин дугаар кааным-даа хемчег албан, нервиң дым-дык хемчег улус бооп-тур.

Кууларның кожалары, 18 дугайы кияртылаа чурт-тал турган Халитовтар хары «бурунчиг» улус болган. Каш чыл бурунгаар хоорук-суурук болу бажып келген. Бинала-даа мында база би-жир нервиң дугаарлар бар чүе-дир, аазарын аазалчар, а херек кырында күтсөтсө, Ээлериң билдириниң, уду-руктары харымын бар. Аш-тамы, суусамды дээр эвес, а саазын амыр-дыр ийиң, чүе-дү даа негесөс, чылар. Бинала-даа мында олугулар башал-бан. Номчунтаалытар.

Халитовтар 1984 чылда-дайында, дээрин дамды-лаарында, эркен кижил дү-нүн кыштаанга мунгараш. Кызыл хооруксукумунче бил-дириниң кияргенер. № 3 чуртталга-ажылал уласто-гун ажилдактарынын чүе тооазын база айткан. Хооруксукум даргазынын бир-ги ораакчызы В. Осица ал-бан чериниң ак саазының

«далга сезону эгелзеге-ле бүтү кияртыларын ханал көр бис, ол-ла улае дээриниң ийиң-даа, ханал-даа септе-каар бис» деп август хары-ман. Кижиле кайгар олу-руктар. Бүтү кияртыларын чымыл-чымылган чүе соок эгелзеге ханалар, дээр-дир, ханаларда тиги чүе ол улае септээр чүе? Бил-дир ажилда кыш бестиде кы-лар деп бирги класкын кижил бүзүп дийр болгай, чаа ар-га-даа тывыган чааваас. Бинала, Халитовтар манааш олупурун.

Сентябрда одалга сезону-да эгелзэн, а кылдыган ажилдар чок, октябрьда база кург. Бинала-даа ол дееж дээр-дир, ханалар хырапкан, дамылап турал берген. Ол-ла чылдың ноябрда Чуртталга коммунал ажил-агы мин-дисте уластогуна дымнаганар. 1985 чылдың бугуузда кет-кен хары бо. «СЭКП» хооруксукумун болгаш хооруксукумун бажынынын ханал көрдү. Павиль бажынында чылды саалаас шинарлар бар чүе-дир. Чуртталга-ажылал терең оюу чыгылаар таласы-биле негесөс хемчегтерин амыр, чымылдыч керп селерге не-мелде чыгыт бээр.

Бо таласы-биле харымы-галыг уурутулдар дым-ла хей аазашкын бээр, а херек кырында боттанмас болган

мыл алган, уурук-суурук кылаштак чыгыттар. А ажал шыгың чидириң та кайы хире чүе!

Күш-ажылдык сагыла-чуру-мун чер бүзүргө бажымын-лаар, ажал шыгың чиди-рини болдурбас, ажил-агынын уластын-биле чаарты тургуз-дур дугайында айттыр амыр ула-стын тургузган. Ону бот-тадырларыңа үрүмек-даа бол-за, бо чөтөс чүл дым шан-тыктыг-дыр.

Базала ол өйде соонуга шы-дал чалап каан чурттакчы-лар, 53 кижил. Кызыл хооруксукумунче база-ла билдир-иниң киярген. Оларныч баштайгы аазашкын-даа сактапкан, кидимки под-едактер кияртыларын ханаларынын ханал берген, суг шала кырында хөмбөктөлүп чыдырын, кидис кидис чок кылаштар арга чогум, чурттал-га-ажылал тереңин-даа, оон уластогуна-даа чымыл чогум, кидимки да хемчег алба-ны бажынынар. Оларныч шынга алган саазынынын аразында оон келген хары чок болду. Ону болаарга, ол билдириниң Улут-Хемче ол-лыккан саазын хемчег ол-чан барган хире. Оон бээр көрүңер даан: 1984 чылдың кызыл эркен, 1985 чылдың кызыл чанган, 1986 чылдың кызыл келген. Ол бажынынын чурттакчылары шупту кидис индикти кылаштышпаша. Дээрин кырында хар аштар хуни дугуурун ал турарлар. Базала дымшанар хуни азы ажил үезинде шөлзө айтты-ган, ону аштар. Оон бажык кияртылар иштиниң суу «нормадан» ажа бээр. Келер чакса ёугуру белекенин турар кижилер (каттапал) Кызыл-да, Калыны кудумчуузда, № 8 бажынынын чурттакчы-лары. Оларга хас дүжүп хар эртенге-даа, өөрүшкү келбес, час дүжүп, чачы-чачыл-даа мунгаралды, кыжын ак хар-лаа эки чүе-сөс келбес. Ол бажында кияртылар дугаар-лары бо: 16, 17, 18, 19.

МЕРГЕДДЕ.

Эрчим Мергерд! Бирката Биче-Тей суурдан будуктуг мыштык кыры-биле, будуктуг дээринг адаа-биле каш сөстүг чагаам чорудуу ор мен.

Демир-ужук сегирип алган, чөтөстөр дугайында моп дораан-ла бижир кижил боор? деп эдесипмейн көрүңер.

Бистиң нам, чааваасын ыра-к-даа, чөтөк-даа, улут-даа, биче-даа суурларын куртак-чыларың амидырап дегенде бир дески чагай болуп дээр бүтү хемчегтерин ап турарын

билдир селер. Оларныч ача-бунин биче-тейжилер кара-биле көрүп, өөрү чөтөстөрүн илдерин-даа турар. Бинала-даа чамдык ажилдактарын чүе тоомчуга албашында чурттакчылар арай таарымча чок байдалда тургустуруп кел-дир-дир. Ону кыскамы-биле дымшанар орадажып кы-рел.

Биче-Тей — көзүлбесте хире эвес улут суур. Кызыл-

«КӨЗҮЛБЕСТЭН» БИЧЕ-ТЕЙНИ

Мажалыктың база ырак эвес — 6-7 хире-ле километр черде, будуктуг ажил-агыларынч бирээ ил болур «Шекер» совхоз-тун төү. Ында 2000 ажыг өрө-гө бар. Мыштык черинг сатыг хандырылган эки турар дег, мында-даа байдал бисте хире-лиг ийи.

Магалинге келген кижил бир дугаарында чүпү сактып алы-ры? Хелс-ле болгай. А дус чокта калдыг ийик? Далган-

тараз, чигир... Ол бүгүн суур-да кара чачыгс холушак ба-рааннар магалингин сазы алыр бис. А овуус ажитка-маштар «ачычылды». Кара чачыгс сазыгын калды-бир чылдагаандал ажилыңа, кел-бес болза-ла, суурун чөү хелс болза-лаа, өскө-даа продук-тулар чок арат. Сөүлү үзе-диргелчине Чечекма шөлзө-дир берген, оон ооруңа кижил ажилдапкан. А аш-чөмн про-

дуктарыңа негесөс хуниң херек болганда, биче-тейжилер Хемчик келжир чагай кылаш-тап чораша, Ак-Довурактан сазылаан ап турар. Ону райпо баштар чери, көзү Советтин күсүмү, дирекция — шупту эки билдир, ол хире-зиде калды-даа хемчег ал-бас. Кара эддеп чүе аз? Бүзүрөс болуураа көрүңер: дүңкүн-не Ак-Довурак-тын магалингинерге Биче-Тей суурун чурттакчыларын 30-40 хуузу чөдө берген ту-рар. Олар аш-чөмн сатты-

нып алган, уурук-суурук кылаштак чыгыттар. А ажал шыгың чидириң та кайы хире чүе!

Күш-ажылдык сагыла-чуру-мун чер бүзүргө бажымын-лаар, ажал шыгың чиди-рини болдурбас, ажил-агынын уластын-биле чаарты тургуз-дур дугайында айттыр амыр ула-стын тургузган. Ону бот-тадырларыңа үрүмек-даа бол-за, бо чөтөс чүл дым шан-тыктыг-дыр.

С. СЕРИЧ-ООЛ.

Редукцияның
аднези:

667000. Кызыл, Шетякин болгаш Кравченко кудумчуу, бажы № 3. Телефоннары: редакторун 2-24-63, редакторун оралакчыларынын 2-35-24, 2-33-54, карымсалыг секретарынын 2-23-35, секретарынын 2-33-35, партия амырал болгаш улустур кидилтериниң 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузу кидилтериниң 2-37-13, чага кидилтериниң 2-20-60, культура кидилтериниң 2-23-54; көзө ажил-агы кидилтериниң 2-21-47, корректорларынын 2-27-41, бухгалтерларынын 2-12-45. Солук келбей барганда 2-32-75 телефонче долаар.

Чогаалчының төрүттүнгөн хүнүндөн бээр 80 чылынга

Агния БАРТО: «Уругларның мөзү-шынар кадыкшылын камгалаар херек»

ССРЭ-ниң Ленинни болгаш Күрүңе шаңнааларынын лауреады, чогаалчы Агния Львовна Барто (1908—1981) 80 харлаарында четпейн чораш мөчүн. Ынчал-за-даа оон магады номнары, делегейниң улустарынын 79 дымдарында очулдуруп үндүргөн эң бичи номчу-чуларга бижиттинген оон шүлүк чогаалдары бисте артып калган.

ПМА-ның корреспондентин Виктория ЛАВРЕЦКАЯ-НЫЧ ычкан Агния БАРТОДАН алган, парлаттынмаан интервьюнундан үзүндү номчуучуларга бараалгаты-мыс.

— Силериниң-биле алырга, уруглар чогаалчыны эң чу-гула чүе чүе?

— Уруглар чогаалчымы кижил уругларга таарыштыр, азы өскүр чугаалаарга, уруглар-нын оон-биле калы өскүр чы-дыг идеялар турар кылдыр бижип өөренир чугула деп болаар мен. Айна ёугурун-да өлүм чок башкы — улустун тоолу бар болгай. Ол дээрге,

ажы-биле чугаалаарга, «хей аны назым» болгай. Чаш чылдарымыс бис оон сюжет-тин, оон соонда — тоолуң м-зү-шнар таласы-биле талала-рын, оон соонда — оон ханы улазын, а оон-даа соонда — оон мерген улазынын биле алыр бис.

Бичи номчуучу оон бүтүс өөрелер, ол берге дөңгү-төң-чү оларга билдиргил кылдыр

тайылдырлар ужуруг бис. Ол — уруглар чогаалчынын ажилында эң берге чүе даа болаар мен. Кударынч чүе-дерден уругларын дыка кам-галаарлар. Ол бүтү болаалар-ны, кижиниң чорукту уруглар боду көрүп, биле өөренир ужуруг. Уругун сатыш-бо-далын, оон сеткил-чүрүн ном хөлдөдир ужуруг. Ол — улут кижиниңиң улутыг күш-түр.

Совет уруглар литерату-рынч соругазы — күчтүл-дү, каржы чорукка, кижин-зиг эвес чорукка уду туржуз болур кижини кижизирер бо-лур. Бир эвес бичи уруг ёу-лук кижил кылдыр өлүп келер болза, уруглар литературазы болуңуң хула-тезине чедип-келгил күтсөккени ол деп са-наар мен.

— Силерниң «Уругларын-

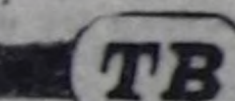
дан очулдурган» деп номулар-ны бистиң чуртка-даа, даш-чы-кыга-даа каш удаа парлап үн-дүргөн болгай. Оон улутка-мын алыдыгыңа?

— Ол номла — яны-бүтү чурттарның уругларынч шү-лүктери. Оларныч шүлүктери-ниң очулдурган? Чок. Уруглар-ныч шүлүктери, а оларны мен бижиткедим. Канчан ында-гыт? Чоранын чурттарыңа уругларынч шүлүктери, оларны мен «улут эвес шү-лүктүлөр» деп баштаганым адаар кижил мен, хей чылдар дугуузда бээр экеп турган кижил мен. Оларныч бугуу, мында-даа сатыш-сеткилди ханымна бижиттинген шү-лүктериң делегейниң уруг-ларынч өөрүшкүнү, салым-чогун, ийилер, кижилер бо-гай төрүн чериниң дугайында оларныч болалар биле ап болур. Чамдык таварылаар-ла оларныч сатыш-сеткил ол бүгүн тодаралып чугаала-рында байлак болур чүе болгай. Ынчанга мен ол шүлүктөрүнч улутың хевээр арттырдым, уругларынч чугаалаар болза болаалары шүлүк кезиринге көрүңерин кызыгыт мен. Боттарыныч даштык — өнүктүрүнч шү-лүктериңе чурттарын совет уругларынч чуратын солук.

— Уругларынч шүлүктери-де чүе силерниң сеткилдерин дүңдүрүң?

— Финляндияда он үш хөр-үлгү Тинна Линдстремин «К-ге-буга» деп шүлүктө мина-чаар бижип турар: «Улустарын дайыме идалап турар дем-пир кара кушту ак көгө-бугалар тууду алган... Эр-кей, ак куш!» Ында кол айттырдым, амы үеңиң айттырын дыка шы-га бижээ! Тинна бодуруң бичи уругтуг шын-на сеткил-биле бүтү улусту кийгырп турар: «О, кижилер, бот-ботта-

(ПМА).

ФЕВРАЛЬ 17-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе», 8.50 — Уру-ларга фильм. «Чаван болгаш хевээр чиге». 9.35 — «Кее-тиң көзүлгелери». Док теле-фильмин баштайгы көргүзү-9.55 — «Шир оон кысым-кын». Уран-чечен телефильм. 11.10—11.15 — Медээлер. 14.30 — Медээлер. 14.50 — «Сибирь-де болгаш Ыракы Чөөн чүк-те». Док. фильм: «Саниар-дан Таймыр чедир», «Амурда чорай», «Сибирниң чылдар бижикчил», 15.25 — Москва көзүлгелери бо болгаш дугаар-га келген бис. А. Н. Гершен, Төгү, 8 клас. 13.15 — Нинти биология. 10 клас. Эксперте-лерниң үнүп келди. 13.45 — Совет драматургия В. И. Ленинниң өлүм-хөтү. 14.45 — Школа чылдарга хабар дугайында. 15.05—15.10 — Медээлер. 18.00 — Медээлер.

ИПИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртениң гимнастика. 8.15 — «Мастер-биле бүтү кижилерниң портретин». Док. теле-фильм. 8.35; 9.35 — Бойдуу эртен. 3 клас. Кувуун бойдуу. 8.55 — «Бичи уругларга геометрия. Дөрбөлчүн дугу-лук төгө». Эртен-тайылбыр-дир фильм. 9.05 — Орус чуга. 9.55—Шымырда школазы. 10.25 — «Шой хызыл сөз кавалар-ры». Эртен-тайылбырдык фильм. 10.35; 11.40 — Ботани-ка. 6 клас. Ховар үнүстери камгалалар. 10.55 — Совет чуралга уран чүлүңде комму-нист өөрүшкүн. 11.30 — «Тоску хазина». Эртен-тайыл-быр фильм. 12.00 — М. М. Пришвин — «Хуниң амы-рал», 5 клас. 12.30 — «Бис ту-дунган бис». А. Н. Гершен, Төгү, 8 клас. 13.15 — Нинти биология. 10 клас. Эксперте-лерниң үнүп келди. 13.45 — Совет драматургия В. И. Ленинниң өлүм-хөтү. 14.45 — Школа чылдарга хабар дугайында. 15.05—15.10 — Медээлер. 18.00 — Медээлер.

КЫЗЫЛДАН

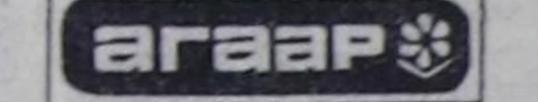
18.15 — «Партия дугайында сөс». СЭКП-ниң XXVII съездининг турсааткан поэзия-нын телефотосы. 19.15 — Уругларга фильм. 19.20 — Телефотос. 19.30 — «Азия та-вуу». Медээлер. 19.55 — Чар-залдар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг уду-пар, чаштар!». «Экин. Музы-ка. 20.15 — Концерт а-зылса опера. 21.00 — «Уе». 21.35—23.05 — Композитор Александр. Пахмутова-биле ужуражымшкын.

Редаторун

оралакчымы К. К. САТ.

Республикада булуттап, азыр, хар чагай, таттыг дү-рген секундыла 3—8 метр. Агаарың температуразы дүне 30—35, чамдык районнарда 20

Кино

ФЕВРАЛЬ 16-ДА
«НАЙЫРАЛ» — «Киносорник» 9.30. «Битва за Москву» 11.00, 14.10, 17.20, 20.30 шактарда.
«ПИОНЕР» — «О возвращении забытой» 9.00, 10.50, 13.50, 15.30. «Киносорник» 12.30. «Самая обязательная и привлекательная» 17.10, 18.50, 20.40 шактарда.
«КАА-ХЕМ» — «Сказание о земле Сибирской» 14.00, 16.00, 18.00, 19.40. «Мантия черная и белая» 12.30 шактарда.
«ВОСТОК» — «Приключения Буратино» 10.30. «Самая обязательная и привлекательная»

11.40, 13.30, 15.20, 17.10, 19.00 шактарда.

ФЕВРАЛЬ 17-ДЕ
«НАЙЫРАЛ» — «Координаты смерти» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«ПИОНЕР» — «Приключения маленького папы» 9.40. «Битва за Москву» 11.10, 16.50, 20.00. «Кинолаб» — «В мире приключений» 15.00 шактарда.
«КАА-ХЕМ» — «Киносорник» 11.00. «О возвращении забытой» 14.00, 16.00, 18.00, 19.40 шактарда.
«ВОСТОК» — «Самая обяза-тельная и привлекательная» 14.30, 16.20, 18.10, 20.00 шактарда.